

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રિતેશ ચક્રવર્તી

વિ.

મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય

સપ્ટેમ્બર ૨૯, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ એસ. બી. સિંહા અને ન્યાયમૂર્તિ દલવીર ભંડારી]

નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટાન્સિસ એક્ટ, ૧૯૮૫-કલમ ૮, ૪૨ અને ૫૦- ઇન્સ્પેક્ટર- જ્ઞરા ગુપ્ત માહિતીની પ્રાપ્તિ પર અફીણની પુનઃપ્રાપ્તિ - રેઈડિંગ ટીમમાં ઇન્સ્પેક્ટર ઉપરાંત અન્ય ઇન્સ્પેક્ટર અને સબ-ઇન્સ્પેક્ટરનો સમાવેશ થાય છે-સબ-ઇન્સ્પેક્ટર આરોપીની ધરપકડ કરે છે અને તપાસ કરે છે-તપાસના સાક્ષીઓ પ્રતિકૂળ બની જાય છે-બંને ઇન્સ્પેક્ટરની તપાસ કરવામાં આવતી નથી-અદાલતો જ્ઞરા સબ-ઇન્સ્પેક્ટરની જુબાની પર આધાર રાખતો સમગ્ર કાર્યવાહીનો કેસ નીચલી અદાલત ગુનાની સ્થાપના કરી -

સ્થિરતા-સસ્ટેઇનેબલ નહીં, એપેલેન્ટ બંને ઇન્સ્પેક્ટરની તપાસ ન થવાથી ગંભીર રીતે પૂર્વગ્રહયુક્ત હતો -સબ-ઇન્સ્પેક્ટરનો અસંગત અને સામગ્રી વિગતોમાં વિરોધાભાસથી ભરેલો પુરાવો-વધુ સામગ્રી સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી નથી-અપીલકર્તા શંકાના લાભ માટે હકદાર છે કારણ કે ફરિયાદપક્ષનો કેસ તમામ વાજબી શંકાની બહાર સાબિત થયો નથી.

સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ નાર્કોટિક્સમાં ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ' ને ગુપ્ત માહિતી મળી અને તે જ આંકડા/૧૬ ખાતે રેકૉર્ડ કરી. ત્યારબાદ રેઈડિંગ ટીમની રચના કરવામાં આવી હતી જેમાં ઇન્સ્પેક્ટર 'બી' અને 'એસ' અને સબ-ઇન્સ્પેક્ટર ફ.સાક્ષી-૫ નો સમાવેશ થતો હતો. ફ. સાક્ષી-૫ એ અપીલકર્તા-આરોપીની ધરપકડ કરી હતી અને તપાસ હાથ ધરી હતી જેના પરથી કથિત રીતે ૧,૩૦૦ કિલો વજનનું અફીણ મળી આવ્યું હતું. ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ' ની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. ઇન્સ્પેક્ટર 'બી'ની પણ તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. બંને ફ.સાક્ષી-૧, એક ઓટોરિક્ષા ડ્રાઈવર અને ફ. સાક્ષી-૨, નાર્કોટિક્સ બ્યુરોની સામે પાન ની દુકાનના માલિક, જે શોધના સાક્ષી હતા, બંનેને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. સમગ્ર ફરિયાદપક્ષનો કેસ ફ. સાક્ષી-૫ ની જુબાની પર આધારિત હતો. સ્પેશ્યલ જજે અપીલકર્તાને નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ, ૧૯૮૫ની કલમ ૮ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યો હતો. ઉચ્ચ અદાલતે દોષિત ઠેરવ્યો હતો. એટલે વર્તમાન અપીલ.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ્યુ:1. અપીલકર્તા શંકાનો લાભ મેળવવાનો હકદાર છે. (૭૮૪-એચ)

૨. આ ઘટનાની ઉત્પત્તિ બાતમીદાર પાસેથી ગુપ્ત માહિતી મેળવવાની હતી. સ્વીકાર્યું કે બાતમીદારએ તેની સંપૂર્ણ વિગતો માત્ર ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ' ને જ આપી હતી. તેથી, આંક પી/૧૬ ની સામગ્રીને સાબિત કરવા માટે તે એકમાત્ર સક્ષમ સાક્ષી હતી. એક દસ્તાવેજ, જે જાણીતો છે, તે પોતાને સાબિત કરતો નથી. તેની સામગ્રી તેના નિર્માતા દ્વારા સાબિત કરવી જરૂરી છે. ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ' એકલા જ આ દસ્તાવેજની સામગ્રીની શુદ્ધતા અથવા અન્યથા સાબિત કરી શક્યા હોત. તે વધુ જરૂરી હતું કારણ કે ફ.સાક્ષી-૫ એ સ્વીકાર્યું હતું કે ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ' અને બાતમીદાર વચ્ચેની તમામ વાતચીત તેમની હાજરીમાં થઈ ન હતી. ઇન્સ્પેક્ટર 'બી' અને બ્યુરો સાથે જોડાયેલા ઇન્સ્પેક્ટરની તપાસ કેમ કરવામાં આવી ન હતી તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી. નિરીક્ષક 'એસ' અને 'બી' ને ન તપાસવાના કારણે અપીલકર્તા ગંભીર રીતે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત છે. (૭૮૦-D-E; ૭૮૧-E)

૩.૧ ફ.સાક્ષી-૫એ ખુલાસો કર્યો કે તપાસ ટીમમાં ઇન્સ્પેક્ટર 'બી', ઇન્સ્પેક્ટર ફ.સાક્ષી-૬, ઇન્સ્પેક્ટર 'એસ', પોતે, કેટલાક કોન્સ્ટેબલ અને સરકારી

વાહનના ડ્રાઈવરનો સમાવેશ થતો હતો. તેઓ લગભગ એક કલાક સુધી બસ સ્ટોપ પર રાહ જોતા રહ્યા, જોકે તે જ તેમની ઓફિસની સામે હતું. ત્યાં સુધી અપીલકર્તાની ઓળખ જાહેર કરવામાં આવી ન હતી. મોટી સંખ્યામાં લોકો રસ્તા પરથી પસાર થયા હોવા છતાં, એકલા અપીલકર્તાની શંકા કરવામાં આવી હતી અને તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેની ઓળખ કેવી રીતે થઈ તે એક રહસ્ય છે. (૭૭૭-ઈ)

૩.૨ આશ્ચર્યજનક રીતે, ફ.સાક્ષી-૫ પોતે જ છે જેણે પહેલા આરોપીની ઓળખ કરી હતી. આરોપીની શોધ કરવા ઉપરાંત, તેણે તેની શોધ કરી, પ્રતિબંધિત પદાર્થ જપ્ત કર્યો અને તેની પૂછપરછ કરી. તેમણે સીલિંગની કામગીરી પણ હાથ ધરી હતી. અન્ય અધિકારીઓ અને કોન્સ્ટેબલ શા માટે હાજર હતા, તમામ કામ માત્ર તેમના દ્વારા જ કરવામાં આવતું હતું તે સમજવું મુશ્કેલ છે. શા માટે બધું જ ફ.સાક્ષી-૫ દ્વારા જ કરવાનું છોડી દેવામાં આવ્યું તે એક રહસ્ય છે. [૭૭૮-ઈ, એફ; ૭૮૦-ડી]

જ. તે સાચું હોઈ શકે છે કે ફ.સાક્ષી-૫ તેના પુરાવામાં આંક પી/૧૩ સાબિત કરે છે પરંતુ પછી તેણે ભૌતિક વિગતોમાં પોતાને વિરોધાભાસી ગણાવ્યો છે. જ્યારે કે એક જગ્યાએ તેણે કહ્યું કે બાતમીદાર તેની હાજરીમાં તેના નિવેદનો આપે છે; પરંતુ બીજી જગ્યાએ તેણે કહ્યું કે તેને માત્ર દસ્તાવેજનો સાક્ષી બનાવવામાં

આવ્યો હતો. જો તે સમગ્ર સમય દરમિયાન હાજર હતો, તો બાતમીદાર દ્વારા તેની હાજરીમાં આખું નિવેદન કેમ આપવામાં આવ્યું ન હતું તેનું કોઈ કારણ નથી. પ્રતિબંધિત પદાર્થના વજન અને જે થેલીમાં તેને લઈ જવાનું હતું તેની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં પણ વિરોધાભાસી હતું. આમ, તેમનો પુરાવો અસંગત હતો. તેથી, તે વિશ્વસનીય સાક્ષી નથી. (૭૮૧-જી, એચ; ૭૮૨-એ)

પ.૧.એન. ડી. પી. એસ. અધિનિયમ હેઠળના કેસમાં, સ્વતંત્ર વ્યક્તિની હાજરીમાં પ્રતિબંધિત પદાર્થની વસૂલાત મહત્વપૂર્ણ છે. મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં, આ અદાલત અને વિવિધ ઉચ્ચ અદાલતોએ પણ સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓની હાજરીમાં તપાસ હાથ ધરવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો છે; (૭૮૦-એફ; ૭૮૩-જી)

પ.૨.જો કે ગેરકાયદેસર શોધની અસરની ફરીયાદપક્ષના કેસ પર કોઈ સીધી અસર ન પણ પડી શકે, પરંતુ તેની અસર સત્તાવાર સાક્ષીઓના પુરાવા અને અન્ય સામગ્રીની સમીક્ષા પર પડશે, જે દરેક કેસ અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે. [૭૮૩-એફ]

પ.૩.જમીના સાક્ષીઓ, એટલે કે., ફ.સાક્ષી ૧ અને ૨ ને તે રીતે સ્વતંત્ર ન કહી શકાય. ફ.સાક્ષી-૨ પાસે બ્યૂરોની સામે પાનની દુકાન હતી. એ હકીકત હોવા છતાં કે તેણે બ્યૂરોની સામે પોતાનો વ્યવસાય ચાલુ રાખવાનો હતો, તેણે

ફરીયાદપક્ષને ટેકો આપ્યો ન હતો. તેને સાક્ષી તરીકે કેમ પસંદ કરવામાં આવ્યો તે જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. ફ.સાક્ષી-૧ એક ઓટોરિક્ષા ચાલક હતા. ફરજ પરના કોન્સ્ટેબલ સામાન્ય રીતે તેને ઓળખતા ન હતા. ફ.સાક્ષી-૫ એ ફ.સાક્ષી ૧ અને ૨ ને સર્ચ સાક્ષી તરીકે કેમ મોકલ્યા હતા અને તે પણ ઓફિસ છોડવાના અડધો કલાક પહેલા કેમ મોકલ્યા હતા તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી.(૭૮૦-એફ,જી)

૫.૪. જો તે વ્યસ્ત સ્થળ હોત, તો અધિકારીઓ અપેક્ષિત રીતે જમીના સાક્ષી બનવા માટે કહેતા જેઓ તે સમયે ઘટના સ્થળે હાજર હતા. પરંતુ, માત્ર આવો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો, આ ઘટનાના સાક્ષી રહેલા અન્ય કોઈને પણ સાક્ષી બનાવવામાં આવ્યા ન હતા. તેમનું નામ અને સરનામું પણ લેવામાં આવ્યું ન હતું. તેથી, ભૌતિક સાક્ષીઓની તપાસ ન કરવા માટે પ્રતિકૂળ તારણ કાઢી શકાય છે. (૭૮૦-એચ; ૭૮૧-એ,ડી)

જગદીશ વિ. એમ. પી. રાજ્ય, (૨૦૦૩) ૯ એસ. સી. સી. ૧૫૯; ભોલા રામ કુશવાહ વિ. એમ. પી. રાજ્ય, (૨૦૦૧) ૧ એસ. સી. સી. ૩૫; ગોપાલ વિ. એમ. પી. રાજ્ય, (૨૦૦૨) ૯ એસ. સી. સી. ૫૯૫; પંજાબ રાજ્ય વિ. બલબીર સિંહ, (૧૯૯૪) ૩ એસ. સી. સી. ૨૯૯; જાદુનંદન રોય વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, (૨૦૦૦) સી. ૬૦૮. એન. ૩૭૩ અને હાર્ડન રશિદ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ

રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૨ કેલ એલ. ટી. ૨૬૨ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૬. વધુમાં, જો જમીના સાક્ષીઓ પર વિશ્વાસ કરવામાં આવે તો, તેમની સહીઓ ખાલી કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિબંધિત પદાર્થની જમી શંકાસ્પદ બની જાય છે (૭૮૧-ઈ)

૭. એક શંકા ઊભી થાય છે કે શું તમામ દસ્તાવેજો પર ટેબલ પર રાખ્યા વિના સ્થળ પર સહી કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે સ્વીકારવામાં આવે છે કે આરોપીઓની સહીઓ સહિત તમામ આંકો 'જાડી શાહી'માં હતા.સામગ્રીના આંકો પર આરોપીઓની સહીઓ પણ 'જાડી શાહી'માં મેળવવામાં આવી હતી, જે સંભવિત જણાતી નથી.(૭૭૯-જી-એચ)

૮. ફ.સાક્ષી-૬ રેઈડિંગ ટીમનો ભાગ હોવા છતાં, તેણે પોતાની જુબાનીમાં તેના વિશે એક પણ શબ્દ ઉચ્ચાર્યો ન હતો. તેમણે ફ.સાક્ષી-૫ના નિવેદનોને શા માટે સમર્થન આપ્યું નહીં તે સમજવું ફરી મુશ્કેલ છે.(૭૮૦-એ)

૯. ફરિયાદપક્ષે તેના કેસને તમામ વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવો જરૂરી હતો. જો ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોય, તો તે

દલીલ કરીને એ ખામીને ભરી શકશે નહીં કે અપીલકર્તાએ તેનો બચાવ સાબિત કર્યો નથી. આ પ્રકારના કેસમાં, ગુનાની ગંભીર પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને કોર્ટ સાવધાનીપૂર્વક આગળ વધશે.(૭૮૨-એફ; ૭૮૪-જી)

મૌસમ સિંઘા રોય અને અન્ય વિ.પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય,(૨૦૦૩) ૧૨ એસ. સી. સી. ૩૭૭; શરદ બીરધીચંદ સારદા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૧૯૮૪)-૪ એસ. સી. સી. ૧૧૬ અને કાશ્મીરા સિંઘ વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૫૨) એસ. સી. ૧૫૯ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન:ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર નં.૧૦૧૬ ૨૦૦૬.

ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૪૮૪/૨૦૦૧ માં મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટ, ઇન્દોર બેન્ચ, ઇન્દોરના ૨૪.૧.૨૦૦૬ ના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે મૃણાલ કાંતિ મંડલ અને સતીષ વિગ.

સામાવાળા તરફે વિભા દત્તા મખીજા.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

ન્યાયમૂર્તિ એસ. બી. સિંહા

પરવાનગી આપવામાં આવી.

આ અપીલ ફોજદારી અપીલ નંબર ૪૮૪/૨૦૦૧ માં ઇન્ડોર ખાતેની મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તા.૨૪.૧.૨૦૦૬ ના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં સ્પેશ્યલ જજ, ઇન્ડોર દ્વારા ૨૦૦૦ના સ્પેશ્યલ કેસ નંબર ૪૪/૨૦૦૦માં નાર્કોટિક્સ ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ, ૧૯૮૫ (ટૂંકમાં "એનડીપીએસ એક્ટ") ની કલમ ૮ હેઠળ દોષિત ઠેરવવા અને સજા આપવાના ચુકાદાની પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે.

સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ નાર્કોટિક્સ (બ્યુરો) ના ઇન્સ્પેક્ટર સબિહા ખાતૂનને એક બાતમીદાર પાસેથી તા.૨.૮.૨૦૦૦ ના રોજ માહિતી મળી હતી કે એક વ્યક્તિ ઇન્ડોરથી મહૂ સુધી લગભગ ૧૫ કિલો અફીણ લઈ જવાના છે. બાતમીદારએ કથિત રીતે ખુલાસો કર્યો હતો કે પ્રતિબંધિત પદાર્થ લઈ જતી વ્યક્તિ સાંજે લગભગ ૪ વાગ્યે શિવાજી વાટિકા ખાતે મહૂ માટે બસમાં બેસશે. આ માહિતી લેખિતમાં નોંધવામાં આવી હતી. એસ. કે. બાજપેયી, ઇન્સ્પેક્ટર અને ફ.સાક્ષી—

પ ગિરવાર પુરી તેના સાક્ષી હતા. શિવાજી વાટિકા બ્યૂરોની લગભગ બીજી બાજુ છે. બ્યૂરોની સામે જ પાનની દુકાન હતી, જેના માલિક ગિરીશ (ફ.સાક્ષી-૨) હતા. રેઈડિંગ ટીમની રચના કરવામાં આવી હતી જેમાં શ્રી એસ. કે. બાજપેયી, ઈન્સ્પેક્ટર (જે તે સમયે બ્યુરોના પોલીસ અધિક્ષકની કચેરીના પ્રભારી હતા) નો સમાવેશ થતો હતો. ગિરવાર પુરી (ફ.સાક્ષી-૫) પણ આ ટીમના સભ્ય હતા. અપીલકર્તા કથિત રીતે મહૂ માટે બસ પકડવા આગળ વધતો જોવા મળ્યો હતો. તેના હાથમાં કાળી રેકિસનની થેલી જોવા મળી હતી. બ્યુરોના સબ-ઈન્સ્પેક્ટર ગિરવાર પુરીએ તેમની ધરપકડ કરી હતી. તેની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. તેણે પોતાનું નામ જાહેર કર્યું. તેમને કથિત રીતે એન. ડી. પી. એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૦ અથવા ઉપરોક્ત ફ.સાક્ષી-૫ દ્વારા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા રાજપત્રિત અધિકારી દ્વારા શોધનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો હતો. તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને ૧.૩૦૦ કિલો વજનનું અફીણ મળી આવ્યું હતું. એક ચલણી નોટમાં રૂ.૧૦૦ તેની વ્યક્તિ પાસેથી પણ મળી આવ્યા હતા. એન. ડી. પી. એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૭ ના સંદર્ભમાં એક અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને પરિષ્ઠ અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જે અન્ય કોઈ નહીં પણ શ્રી બાજપેયી હતા. મુરલી ધામકાની (ફ.સાક્ષી-૬) ને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.તે દરોડામાં પણ એક પક્ષ હતો.

સબિહા ખાતૂનને માહિતી મળી હોવા છતાં, માત્ર ફરિયાદપક્ષને જાણીતા કારણોસર તેણીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી એસ. કે. બાજપેયીની પણ તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. પ્રેમચંદ (ફ.સાક્ષી-૧) એક ઓટોરિક્ષા ડ્રાઈવર અને પાન શોપના માલિક ગિરીશ (ફ.સાક્ષી-૨), જે તપાસના સાક્ષી હતા, બંનેને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. સમગ્ર ફરિયાદપક્ષનો કેસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર ગિરવર પુરીની જુબાની પર આધારિત હતો.

માહિતી આપનારએ પોતાના નિવેદનમાં અપીલકર્તાનું નામ લેતા કહ્યું:

"તા.૨.૮.૨૦૦૦ ના રોજ લગભગ ૧૩:૦૦ કલાકે દિવસના સમયે, મુખબીર પાસેથી માહિતી મળી છે કે રિતેશ ચક્રવર્તી, રહે. ૪૩, તિલક નગર એક્સ્ટેન્શન, ઇન્દોર બસ દ્વારા ઇન્દોરથી મહુ જશે. તેઓ લગભગ ૧૬:૦૦ કલાકે દિવસના સમયે શિવાજી વાટિકા નજીકના બસ સ્ટેન્ડ પર ચામડાના બેગમા આશરે ૧.૫૦૦ કિલો અફીણ લઈને આવશે. તેથી, તમે યોગ્ય કાર્યવાહી શરૂ કરી શકો છો અને આરોપીની ધરપકડ કરી શકો છો.

બ્યૂરોના પ્રભારી તરીકે કાર્યરત શ્રી એસ. કે. બાજપેયી અને ગિરવાર પુરીના નામ વિભાગીય સાક્ષી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હોવા છતાં, નીચે મુજબનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું હતું:

"ઉપરોક્ત અધિકારીઓને ઉપરોક્ત માહિતી સાથે માન્યતા આપવામાં આવી છે.

કદાચ તેનો અર્થ એ હતો કે તેમને સુશ્રી સબિહા ખાતૂન દ્વારા ઉપરોક્ત માહિતીના અહેવાલથી માહિતગાર કરવામાં આવ્યા હતા.

ફ.સાક્ષી-૧ પ્રેમચંદે પોતાની જુબાનીમાં દલીલ કરી હતી કે તેમની સહીઓ ખાલી કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી. તે એક ઓટોરિક્ષા ચાલક હતો.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, તેમની હાજરીમાં શોધ હાથ ધરવામાં આવી ન હતી. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ઉલટ-તપાસમાં તેમને પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નોના જવાબમાં, એવું કહેવામાં આવ્યું હતું:

"૭. તે કહેવું યોગ્ય છે કે નાર્કોટિક વિભાગના અધિકારીઓએ મને શિવાજી વાટિકા એ. બી. રોડ પર દરમિયાનગીરી કરી હતી. આ સ્થળે મારી પહેલાં ગિરીશ નામના કોઈ વ્યક્તિએ હસ્તક્ષેપ કર્યો ન હતો. એવું કહેવું ખોટું છે કે નાર્કોટિક વિભાગના અધિકારીઓએ મને કહ્યું હતું કે રિતેશ નામની વ્યક્તિ અફીણ સાથે આવશે જેને પકડવામાં આવશે.

૮. મેં શિવાજી વાટિકામાં હાથમાં થેલી લઈને ૫ વાગ્યે કોર્ટમાં હાજર રહેલા

આરોપીઓને જોયા નહોતા. મેં કોર્ટમાં હાજર આરોપીને સ્થળ પર જોયો ન હતો, મારી સામે આરોપીની પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી.

તેથી, અપીલકર્તાનું નામ ઉપરોક્ત સાક્ષી સમક્ષ જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું.

એવું સ્વીકારવામાં આવે છે કે બ્યુરોનું કાર્યાલય શિવાજી વાટિકા ખાતે આવેલું હતું.

ફ.સાક્ષી-૨ ગિરીશ સી. જી. ઓ. કોમ્પ્લેક્સની સામે આવેલી પાન શોપનો માલિક હતો, જે નાર્કોટિક્સ વિભાગ ધરાવે છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર વિભાગીય અધિકારીઓએ ૩-૪ ખાલી કાગળો પર તેમની સહીઓ મેળવી હતી.તેમણે એ વાતનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો કે તેમની હાજરીમાં કોઈ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અથવા કોઈ જપ્તી કરવામાં આવી હતી.

ફ.સાક્ષી-૫ એ ગિરવાર પુરી છે. તેમણે ખુલાસો કર્યો કે તપાસ ટીમમાં ઇન્સ્પેક્ટર બાજપેયી, ઇન્સ્પેક્ટર મુરલી ધામકાની (ફ.સાક્ષી-૬), ઇન્સ્પેક્ટર સબિહા ખાતૂન, પોતે, કેટલાક કોન્સ્ટેબલ અને સરકારી વાહનના ડ્રાઇવરનો સમાવેશ થાય છે. તેઓ લગભગ એક કલાક સુધી બસ સ્ટોપ પર રાહ જોતા રહ્યા, જોકે તે જ તેમની ઓફિસની સામે હતું. અપીલકર્તાની ઓળખ હજુ જાહેર કરવામાં આવી

ન હતી.મોટી સંખ્યામાં લોકો રસ્તા પરથી પસાર થયા હોવા છતાં, એકલા અપીલકર્તાની શંકા કરવામાં આવી હતી અને તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેની ઓળખ કેવી રીતે થઈ તે એક રહસ્ય છે. રેઈડિંગ પાર્ટી સાથે વજનનું સ્કેલ હતું. તેમના દ્વારા એક રાસાયણિક કીટ પણ લઈ જવામાં આવી રહી હતી.કથિત રીતે આરોપીનું નિવેદન પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું.અધીક્ષકને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો, જે અન્ય કોઈ નહીં પણ શ્રી બાજપેયી હતા, જે નિર્વિવાદપણે રેઈડિંગ ટીમનો એક ભાગ હતા. તે વિવાદિત નથી કે માહિતી આપનાર પાસેથી માહિતી સુશ્રી સબિહા ખાતૂનને મળી હતી. બપોરના લગભગ ૧ વાગ્યા હતા. તે રસપ્રદ છે કે ફ.સાક્ષી-૫ એ જણાવ્યું હતું કે તે તે સમયે પણ હાજર હતો જ્યારે બાતમીદાર સુશ્રી સબિહા ખાતૂન સમક્ષ પોતાનું નિવેદન આપી રહ્યો હતો, જોકે, અહીં અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત સબિહા ખાતૂન દ્વારા નોંધાયેલી માહિતી સાક્ષીઓને જાહેર કરવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે.ફ.સાક્ષી-૫ અનુસાર, તેઓ સુશ્રી સબિહા ખાન સાથે હાજર એકમાત્ર વ્યક્તિ હતા, પરંતુ જો એમ હોય તો, શ્રી એસ. કે. બાજપેયી પણ આ દસ્તાવેજના સાક્ષી કેવી રીતે બન્યા તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી. બાતમીદાર માત્ર ૫ થી ૧૦ મિનિટ માટે પોલીસ સ્ટેશનમાં હાજર હોવાનું કહેવાય છે.ત્યારબાદ ફ.સાક્ષી-૫ તેમને મળ્યા ન હતા. આરોપીનું વર્ણન જાહેર કરવામાં આવ્યું હોય તેવું લાગતું નથી. ઇનામની રકમ અંગે તેમની સાથે કોઈ વાતચીત થઈ ન હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે સી. જી. ઓ. સંકુલમાં બ્યૂરોની કચેરી શિવાજી વાટિકા નજીક છે.

અન્ય કચેરીઓ પણ ત્યાં છે. રસ્તા પરથી ઘણા લોકો પસાર થતા હોવા જોઈએ. તેમણે પાન શોપના માલિક અને એક ઓટોરિક્ષા ડ્રાઈવરને સાક્ષી તરીકે કેમ પસંદ કર્યા તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી. આ ઘટનાના સાક્ષી બનવા માટે લોકોમાંથી કોઈને કેમ બોલાવવામાં આવ્યા ન હતા તે પણ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. ફ.સાક્ષી-૫ એ જણાવ્યું હતું કે અફીણનું વજન દોઢ કિલો હતું. તેમજ જે થેલીમાં અફીણ રાખવામાં આવ્યું હતું (ચામડાની થેલી) તેની પ્રકૃતિ પણ બાતમીદાર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી હતી, તેમણે પાછળથી કહ્યું હતું કે તેમણે થેલી વિશે જણાવ્યું ન હતું અને ન તો તેમણે ખુલાસો કર્યો હતો કે 'અફીણ કયા પદાર્થમાં રાખવામાં આવ્યું હતું'. બેગ ચામડાની થેલી હતી કે કેમ તે પણ સાક્ષીને યાદ નહોતું. રસપ્રદ વાત એ છે કે, તેમણે કહ્યું:

"૩૬.સબિહા મેડમે બાતમીદારને પૂછ્યું નહોતું કે તેમને આટલી બધી માહિતી ક્યાંથી મળી હતી. તેમણે પોતે કહ્યું કે બાતમીદાર મેડમના હતા, તેથી, પાછળથી તેઓ મેડમને મળ્યા, તેમને તેના વિશે કોઈ માહિતી નહોતી. મેં બાતમીદારને પૂછ્યું નથી કે તેને આ બધી હકીકતો ક્યાંથી મળી.

૩૭. આંક- પી/૧૬ એ માહિતી છે જે બાતમીદાર દ્વારા મેડમ સબિહાને આપવામાં આવી હતી.

૩૮. આંક- પી/૧૬ માહિતી આપનારની માહિતી, ચામડાની થેલી હશે જેમાં અફીણ છુપાયેલું હશે તે હકીકત મારી સમક્ષ કહેવામાં આવી ન હતી, જો તેને અલગથી કહેવામાં આવે, તો મને તેના વિશે કોઈ માહિતી નથી.ન તો બી થી બી ભાગ "મને મારું ઈનામ આપવામાં આવે" આ હકીકત મારી પહેલાં મેડમ સબિહાને કહેવામાં આવી ન હતી ".

જો કે, તેમણે તેમની કોસ-પરીક્ષાના પછીના ભાગમાં પોતાને એમ કહીને વિરોધાભાસી ગણાવ્યા હતા:

"૪૦.મારી પહેલાં બાતમીદારે અફીણનું વજન એકથી દોઢ કિલો હોવાનું કહ્યું છે. મારી પહેલાં એવું નહોતું કહેવામાં આવતું કે અફીણ લગભગ દોઢ કિલો જેટલું છે. સી થી સી ભાગમાં આંક પી/૧૬ માં લગભગ દોઢ કિલો અફીણ લખવામાં આવ્યું છે પરંતુ મારી પહેલાં તેમણે અફીણ એકથી દોઢ કિલોની વચ્ચે હોવાનું કહ્યું હતું. તે સી થી સી ભાગમાં દોઢ કિલો કેવી રીતે લખાય છે, તે હું કહી શકતો નથી.

સુશ્રી સબિહા ખાતૂન દ્વારા નોંધાયેલા નિવેદન પર બાતમીદારની સહી લેવામાં આવી હતી કે નહીં તે પણ તેમને ખબર નહોતી.

તેમના જણાવ્યા અનુસાર, તેમની પહેલાંના બાતમીદારએ કહ્યું ન હતું કે અફીણ ચામડાની થેલીમાં છુપાવવામાં આવશે. જે વરિષ્ઠ અધિકારીની સમક્ષ શ્રીમતી સબિહા ખાતૂન દ્વારા માહિતી જાહેર કરવામાં આવી હતી તેની ઓળખના સંદર્ભમાં પણ અસંગત છે, કારણ કે તે જણાવવામાં આવ્યું હતું:

"જડ.કાર્યાલયથી સ્થળ પર જતાં પહેલાં, અમે નાર્કોટિક સુપ્રિટેન્ડેન્ટ શ્રી રતનલાલ ગોડિયાને અમારા પ્રસ્થાનની માહિતી આપી છે, પછી કહ્યું કે મેડમે આપી હશે. ભલે તે લેખિતમાં આપવામાં આવ્યું હોય કે મૌખિક રીતે, મને તેના વિશે કોઈ માહિતી નથી. મેં જાતે જ મારા વરિષ્ઠ અધિકારીને માહિતી આપી નથી.આગળ વધતા પહેલા મેડમ સબિહાએ વરિષ્ઠ અધિકારી શ્રી ગોડિયાને બાતમીદારની માહિતીથી પરિચિત કરાવ્યા હતા. પછી કહ્યું કે, તે સમયે વરિષ્ઠ નિરીક્ષક શ્રી એસ. કે. બાજપેયી પ્રભારી અધીક્ષક હતા અને તેઓ બાતમીદારની માહિતીથી પરિચિત થયા હતા.આ નિવેદન સાક્ષી દ્વારા આંક પી/૧૬નો અભ્યાસ કર્યા પછી કરવામાં આવ્યું છે.. હું આ હકીકત એટલા માટે કહી રહ્યો છું કારણ કે આંક પી/૧૬ ત્યાં બાજપેયી સાહેબની સહીઓ છે.

આમ, તેમણે તેમની યાદશક્તિને તાજી કરવી પડી હતી કારણ કે અધીક્ષકની કચેરીના પ્રભારી કોણ હતા તે માત્ર દસ્તાવેજમાંથી જે આંક પી/૧૬ તરીકે પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો હતો.

તેમણે સ્વીકાર્યું કે ફ.સાક્ષી ૧ અને ૨ ને સ્થળ પર જતા પહેલા કોન્સ્ટેબલને તેઓ શરૂ થવાના અડધો કલાક પહેલા મોકલીને ઓફિસમાં બોલાવવામાં આવ્યા હતા. એ સાચું છે કે, તેઓએ શિવાજી વાટિકા ખાતે અડધો કલાકથી દોઢ કલાક સુધી રાહ જોઈ હતી અને તેથી, તેઓએ સાક્ષીઓને લગભગ બપોરે ૨:૩૦ વાગ્યે બોલાવ્યા હશે અને લગભગ ૩ વાગ્યે તેમની ઓફિસ છોડી હશે.આશ્ચર્યજનક રીતે, ફ.સાક્ષી-૫ પોતે જ છે જેણે પહેલા આરોપીની ઓળખ કરી હતી.આરોપી જ્યાં ઊભા હતા ત્યાંથી માત્ર ૧૦ ફૂટના અંતરે હોવાનું કહેવાય છે.

આરોપીની શોધ કરવા ઉપરાંત, તેણે તેની શોધ કરી, પ્રતિબંધિત પદાર્થ જપ્ત કર્યો, તેની પૂછપરછ કરી. તેમણે સીલિંગની કામગીરી પણ હાથ ધરી હતી. મોટી સંખ્યામાં લોકો એકઠા થયા હોવા છતાં, તેમણે તેમના નામ પૂછ્યા ન હતા અથવા તેમને આ ઘટનાના સાક્ષી બનવાનું કહ્યું ન હતું.

અન્ય અધિકારીઓ અને કોન્સ્ટેબલ શા માટે હાજર હતા, બધા કામો માત્ર તેમના દ્વારા જ કરવામાં આવ્યા હતા તે સમજવું મુશ્કેલ છે.

એક શંકા ઊભી થાય છે કે શું તમામ દસ્તાવેજો પર ટેબલ પર રાખ્યા વિના સ્થળ પર સહી કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે સ્વીકારવામાં આવે છે કે આરોપીઓની

સહીઓ સહિત તમામ આંકો 'જાડી શાહી'માં હતા. સામગ્રી આંકો પર આરોપીઓની સહીઓ પણ 'જાડી શાહી'માં મેળવવામાં આવી હતી જે સંભવિત લાગતી નથી.

મુરલી ધામકાની (ફ.સાક્ષી-૬) રેઈડિંગ ટીમનો ભાગ હોવા છતાં, તેમના જુવાનીમાં તેમણે તેના વિશે એક પણ શબ્દ ઉચ્ચાર્યો ન હતો. તેમણે ફ.સાક્ષી-પના નિવેદનોને શા માટે સમર્થન આપ્યું નહીં તે સમજવું ફરી મુશ્કેલ છે. તેમની તપાસ અધિકારી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી પરંતુ તેમને ન તો સત્તાવાર સાક્ષીઓ સહિત કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો અને ન તો તેમણે અન્ય કોઈ કામ કર્યું હતું.

એન. ડી. પી. એસ. કાયદા હેઠળ કરવામાં આવેલો ગુનો ગંભીર છે.કાયદા હેઠળ આરોપીઓને પૂરી પાડવામાં આવેલ પ્રક્રિયાગત સલામતી માટે કડક પાલન જરૂરી છે. એન. ડી. પી. એસ. કાયદાની જોગવાઈઓને કારણે સંસદે રાજપત્રિત અધિકારીઓ પર વિશ્વાસ મૂક્યો છે. શ્રી બાજપેયી બ્યુરોના અધીક્ષક હોવાથી રાજપત્રિત અધિકારી હતા. જો તે હાજર હોય, તો એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હતી કે તે તેની ઓળખ જાહેર કરશે અને એન. ડી. પી. એસ. અધિનિયમની કલમ જરની જોગવાઈ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરશે.

શા માટે બધું જ ફ.સાક્ષી-૫ દ્વારા જ કરવાનું છોડી દેવામાં આવ્યું તે એક રહસ્ય છે. શ્રી બાજપેયી અને બ્યુરો સાથે જોડાયેલા નિરીક્ષકોની તપાસ કેમ કરવામાં આવી ન હતી તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી. આ ઘટનાની ઉત્પત્તિ બાતમીદાર પાસેથી ગુપ્ત માહિતી મેળવવાની હતી. સ્વીકાર્યું કે બાતમીદારએ તેની સંપૂર્ણ વિગતો માત્ર સુશ્રી સબિહા ખાતૂનને જ આપી હતી. તેથી, આંક પી/૧૬ સામગ્રીને સાબિત કરવા માટે તે એકમાત્ર સક્ષમ સાક્ષી હતી. એક દસ્તાવેજ, જે જાણીતું છે, તે પોતાને સાબિત કરતું નથી. તેની સામગ્રી તેના નિર્માતા દ્વારા સાબિત કરવી જરૂરી છે. સુશ્રી સબિહા ખાતૂન એકલા જ આ દસ્તાવેજની સામગ્રીની શુદ્ધતા અથવા અન્યથા સાબિત કરી શક્યા હોત. તે વધુ જરૂરી હતું કારણ કે ફ.સાક્ષી-૫ એ સ્વીકાર્યું હતું કે સુશ્રી સબિહા ખાતૂન અને બાતમીદાર વચ્ચેની તમામ વાતચીત તેમની હાજરીમાં થઈ ન હતી.

એન. ડી. પી. એસ. અધિનિયમ હેઠળના કેસમાં, સ્વતંત્ર વ્યક્તિની હાજરીમાં પ્રતિબંધિત પદાર્થની વસૂલાત મહત્વપૂર્ણ છે. જસીના સાક્ષીઓ, એટલે કે., ફ.સાક્ષી ૧ અને ૨ ને તે રીતે સ્વતંત્ર ન કહી શકાય. ફ.સાક્ષી-૨ પાસે બ્યૂરોની સામે પાનની દુકાન હતી. તેમણે બ્યૂરોની સામે પોતાનો વ્યવસાય ચાલુ રાખવાનો હતો તે હકીકત હોવા છતાં, તેમણે ફરિયાદપક્ષના કેસને ટેકો આપ્યો ન હતો. તેને સાક્ષી તરીકે કેમ પસંદ કરવામાં આવ્યો તે જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. અહીં અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, ફ.સાક્ષી-૧ એક ઓટોરિક્ષા ચાલક હતો. ફરજ

પરના કોન્સ્ટેબલ સામાન્ય રીતે તેને ઓળખતા ન હતા. ફ.સાક્ષી-પ એ ફ.સાક્ષી ૧ અને ૨ ને સર્ચ સાક્ષી તરીકે કેમ મોકલ્યા હતા અને તે પણ ઓફિસ છોડવાના અડધો કલાક પહેલા તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી.

જો તે વ્યસ્ત સ્થળ હોત, તો અધિકારીઓ અપેક્ષિત રીતે જમીના સાક્ષી બનવા માટે કહેતા જેઓ તે સમયે ઘટના સ્થળે હાજર હતા. પરંતુ, માત્ર આવો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો, આ ઘટનાના સાક્ષી રહેલા અન્ય કોઈને પણ સાક્ષી બનાવવામાં આવ્યા ન હતા. તેમનું નામ અને સરનામું પણ લેવામાં આવ્યું ન હતું.

ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૪ સાથે જોડાયેલ ચિત્ર (જી) આ રીતે વાંચેલ છે:

"કોર્ટ ધારી શકે છે કે -

(અ) * * *

(બી) * *

(સી) * * *

(ડી) * * *

(ઈ) * * *

(એફ) * * *

(જી) જે પુરાવા રજૂ કરી શકાય છે અને રજૂ કરી શકાતા નથી, તે જો રજૂ કરવામાં આવે તો, જે વ્યક્તિ તેને ધરાવે છે તેના માટે પ્રતિકૂળ રહેશે.

તેથી, ભૌતિક સાક્ષીઓની તપાસ ન કરવા માટે પ્રતિકૂળ તારણ કાઢી શકાય છે.

સુશ્રી સબિહા ખાતૂન અને શ્રી બાજપેયીની તપાસ ન થવાને કારણે અપીલકર્તા ગંભીર રીતે પૂર્વગ્રહયુક્ત રહ્યા છે. વધુમાં, જો જમીના સાક્ષીઓ પર વિશ્વાસ કરવામાં આવે તો, તેમની સહીઓ ખાલી કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિબંધિત પદાર્થની જમી શંકાસ્પદ બને છે.

જોકે, રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજાએ દલીલ કરી હતી કે પુરાવાની માત્રા નહીં પરંતુ તેની ગુણવત્તા મહત્વની છે. ઉપરોક્ત કાયદાના પ્રસ્તાવના સંદર્ભમાં કોઈ વિવાદ નથી; પરંતુ જો પ્રક્રિયાગત સલામતીનું કડક પાલન કરવું જરૂરી હતું, તો મુખ્ય ફરિયાદી સાક્ષીઓની તપાસ કેમ ન થવી જોઈએ તેનું કોઈ કારણ નહોતું. તે સાચું હોઈ શકે છે કે ફ.સાક્ષી-પએ તેના પુરાવામાં આંક પી/૧૩ને સાબિત કર્યો હતો. પરંતુ પછી અહીં સૂચવ્યા મુજબ તેમણે ભૌતિક વિગતોમાં પોતાનો વિરોધ કર્યો છે. જ્યારે કે એક જગ્યાએ તેણે કહ્યું કે બાતમીદાર તેની હાજરીમાં તેના નિવેદનો આપે છે; પરંતુ બીજી જગ્યાએ

તેણે કહ્યું કે તેને માત્ર દસ્તાવેજનો સાક્ષી બનાવવામાં આવ્યો હતો. જો તે સમગ્ર સમય દરમિયાન હાજર રહ્યો હોય, તો માહિતી આપનાર દ્વારા તેની હાજરીમાં આખું નિવેદન કેમ આપવામાં આવ્યું ન હતું તેનું આપણને કોઈ કારણ દેખાતું નથી. પ્રતિબંધિત પદાર્થના વજન અને જે થેલીમાં તેને લઈ જવાનું હતું તેની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં પણ વિરોધાભાસી હતું.આમ, તેમનો પુરાવો અસંગત હતો. તેથી, અમારા મતે, તે વિશ્વસનીય સાક્ષી નથી.

આશ્ચર્યજનક રીતે, ફ.સાક્ષી-૧ ને એક સૂચન આપવામાં આવ્યું હતું કે બ્યુરોના અધિકારીઓએ તેમને પ્રતિબંધિત પદાર્થ વહન કરનાર વ્યક્તિનું નામ જાહેર કર્યું હતું; જોકે આંક પી/૧૬ થી, એવું લાગતું નથી કે માહિતી આપનારને પણ સંબંધિત વ્યક્તિના નામ અંગે કોઈ જાણકારી હતી.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ફ.સાક્ષી ૧ અને રને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં જમી દસ્તાવેજો પર તેમની સહીઓ પર અવિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેઓએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે તેમની સહી ખાલી કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી અને તેઓ જમીના સાક્ષી ન હતા. ઉપરોક્ત સાક્ષીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા આવા નિવેદનો સામે, તમામ વિભાગીય સાક્ષીઓની તપાસ કરવી વધુ જરૂરી હતી.

એવું હોઈ શકે છે કે જમ કરાયેલી ચીજવસ્તુઓ રાસાયણિક વિશ્લેષણ માટે મોકલવામાં આવી હતી અને તેનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું, પરંતુ તે તેનું મોટાભાગનું મહત્વ ગુમાવે છે કારણ કે ફરિયાદપક્ષે પ્રતિબંધિત પદાર્થની વસૂલાતનો કેસ તમામ વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવો પડશે.

વધુમાં એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તા તેમના દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા બચાવને સાબિત કરી શક્યા નથી. તેના માટે આવું કરવાની જરૂર નહોતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેમના દ્વારા સ્થાપિત બચાવ પક્ષને સાબિત કરવાનો બોજ અપીલકર્તા પર હતો અને તે તેનો નિકાલ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો. વર્તમાન જેવા કિસ્સામાં, ઉપરોક્ત રજૂઆતની સમીક્ષા કરી શકાતી નથી. ફરિયાદપક્ષ તેના કેસને તમામ વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવો જરૂરી હતો. જો ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોય, તો તે દલીલ કરીને ખામી ભરી શકે નહીં કે અપીલકર્તાએ તેનો બચાવ સાબિત કર્યો નથી.

અમારું ધ્યાન ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ તરફ દોરવામાં આવ્યું છે. આ કિસ્સામાં ઉપરોક્ત જોગવાઈ લાગુ પડતી નથી. અપીલકર્તાએ અનુપસ્થિતિની અરજી કરી ન હતી. બચાવ દ્વારા અનુપસ્થિતિની અરજી એક

અલગ આધાર પર છે. જેમ અને જ્યારે આવા સંરક્ષણને વધારવામાં આવે છે, ત્યારે સામાન્ય રીતે અન્ય સંરક્ષણને છોડી દેવામાં આવે છે. ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ ની જોગવાઈઓ હોવા છતાં, જો અનુપસ્થિતિ સાબિત ન થાય તો પણ, ફરિયાદપક્ષ તેના કેસને માત્ર તેની શરતોમાં જ છોડી શકે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ અનુપસ્થિતિ સાબિત ન થાય તો પણ, જ્યાં સુધી ફરિયાદપક્ષે તેનો કેસ સ્થાપિત કર્યો ન હોય ત્યાં સુધી અદાલત દોષિત ઠેરવવાનો ચુકાદો નોંધશે નહીં.

વધુમાં, દરોડા પાડનાર પક્ષનો ભાગ રહેલા ફ.સાક્ષી-૬એ ફ.સાક્ષી-૫ના નિવેદનને સમર્થન કેમ ન આપ્યું તે ફરીથી એક એવી બાબત છે જે ફરિયાદપક્ષના કેસની સત્યતા અંગે ગંભીર શંકા ઉભી કરે છે.

તેમને વધુ તપાસ હાથ ધરવાની પણ જરૂર નહોતી કારણ કે બ્યૂરોમાં ઉપલબ્ધ તમામ અધિકારીઓએ દરોડામાં ભાગ લીધો હતો અને અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીની તપાસ કરવાની નહોતી. આ ઉપરાંત આરોપીની ઓળખ કેવી રીતે થઈ તે પણ જાણી શકાયું નથી. તેને કેવી રીતે અલગ કરી શકાય તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી.

જગદીશ વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય, [૨૦૦૩] ૯ એસ. સી. સી. ૧૫૯ કેસમાં, આ

અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે દોષિત ઠેરવવાના ચુકાદાને રદ કર્યો હતો, જેમાં સ્વતંત્ર સાક્ષીઓએ તેમની હાજરીમાં અફીણની વસૂલાત માટે તપાસ અને જમીનો ઇનકાર કર્યો હતો. ફ.સાક્ષી-૧ નાર્કોટિક સબ-ઇન્સ્પેક્ટર બસમાંથી માત્ર એક જ મુસાફરને કેમ નીચે લાવ્યો તે અંગે વધુ પ્રતિકૂળ તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું, જો તેની પાસે કોઈ પૂર્વ માહિતી ન હોય અથવા તેમાં અપીલકર્તાની સંડોવણી અંગે કોઈ શંકા ન હોય તો તે અફીણના કબજામાં અથવા દાણચોરીમાં સામેલ હતો.

ભોલા રામ કુશવાહ વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય, [૨૦૦૧] ૧ એસ. સી. સી. ૩૫ માં, આ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે માત્ર સાક્ષીઓ પ્રતિકૂળ થઈ ગયા હોવાથી, અપીલકર્તા અધિકારની બાબત તરીકે નિર્દોષતાના ચુકાદાનો હકદાર રહેશે, પરંતુ અન્ય બાબતોની સાથે સાથે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનોને ધ્યાનમાં રાખીને કે પોલીસે સાક્ષીઓને પોલીસ સ્ટેશનમાં બોલાવ્યા હતા અને કાગળ પર તેમની સહીઓ મેળવી હતી અને સ્વતંત્ર સાક્ષીઓના નિવેદનો કે આરોપીની ક્યારેય પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી અને તેમની હાજરીમાં તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, દોષિત ઠેરવવા અને સજાના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

અદાલતે એ હકીકતની પણ કાળજી લેવી જોઈએ કે કોઈ વ્યક્તિને ગેરમાર્ગે દોરેલી

શંકા પર દોષિત ઠેરવવામાં ન આવે. [ગોપાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ. પી., [૨૦૦૨] ૯ એસ. સી. સી. ૫૯૫ જુઓ] જો કે ગેરકાયદેસર શોધની અસર ફરિયાદપક્ષના કેસ પર કોઈ સીધી અસર નહીં કરે, પરંતુ તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોના આધારે સત્તાવાર સાક્ષીઓના પુરાવા અને અન્ય સામગ્રીની સમીક્ષા પર અસર કરશે. [પંજાબ રાજ્ય વિ. બલબીર સિંહ જુઓ., [૧૯૯૪] ૩ એસ. સી. સી. ૨૯૯] મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં, આ અદાલતે તેમજ વિવિધ ઉચ્ચ અદાલતોએ સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓની હાજરીમાં તપાસ હાથ ધરવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો છે. કાયદામાં જરૂરી છે કે આવી તપાસ સામાન્ય રીતે મેજિસ્ટ્રેટ અથવા રાજપત્રિત અધિકારી દ્વારા થવી જોઈએ. રેઈડિંગ ટીમમાં રાજપત્રિત અધિકારીની હાજરી પણ કાયદાની કલમ ૫૦ની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરશે નહીં. [જાદુનંદન રોય વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, (૨૦૦૦) સી. ૬બલ્યુ. એન. ૩૭૩ અને હાફેઝ રશિદ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૨ કેલ એલ. ટી. ૨૬૨ જુઓ].

આ બાબતનું બીજું એક પાસું છે જેની અવગણના ન કરી શકાય. વર્તમાન જેવા ગંભીર પ્રકૃતિના કેસ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, હંમેશા એક જોખમ રહે છે કે અટકળો અને શંકા કાનૂની સત્યનું સ્થાન લઈ શકે છે.

મૌસમ સિંઘા રોય અને અન્ય વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૨૦૦૩] ૧૨ એસ.

સી. સી. ૩૭૭ કેસમાં, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"તે ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રનો એક સ્થાયી સિદ્ધાંત પણ છે કે ગુનો જેટલો વધુ ગંભીર હોય છે, પુરાવાની માત્રા તેટલી જ કડક હોય છે, કારણ કે આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવા માટે ઉચ્ચ સ્તરની ખાતરી જરૂરી હોય છે.

શરદ બીરધીચંદ સારદા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧૯૮૪] ૪ એસ. સી. સી. ૧૧૬ માં, તે યોજાયો હતો:

"આપણે સંપૂર્ણ રીતે સમજી શકીએ છીએ કે જો આ કેસ ઉપરછછી રીતે જોવામાં આવે તો તે ખરાબ દેખાવ ધરાવે છે જેથી કોઈ પણ અદાલતના અંતઃકરણને પ્રથમ દૃષ્ટિએ આંચકો લાગે, તેમ છતાં શંકા, ભલે તે ગમે તેટલી મોટી હોય, તે કાનૂની સાબિતીનું સ્થાન લઈ શકતી નથી. નૈતિક માન્યતા ગમે તેટલી મજબૂત અથવા વાસ્તવિક હોય, તે કાયદામાં સમર્થનક્ષમ કાનૂની માન્યતા ન હોઈ શકે.

તે યાદ રાખવું જ જોઈએ કે ફોજદારી ન્યાયનો સુસ્થાપિત નિયમ એ છે કે "ગુનાને ગંદો બનાવવો એ સાબિતી કરતા વધારે છે. તાત્કાલિક કિસ્સામાં, વ્યક્તિનું જીવન અને સ્વતંત્રતા દાવ પર હતી. આરોપીને ફાંસીની સજા આપવામાં આવી હોવાથી, ખૂબ જ સાવચેત, સાવધ અને ઝીણવટભર્યો અભિગમ અપનાવવો જરૂરી હતો.

કાશ્મીરા સિંહ વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૫૨) એસ. સી.

૧૫૯ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"આ હત્યા ખાસ કરીને ફૂર અને બળવાખોર હતી અને તે કારણોસર પુરાવાઓની સામાન્ય કરતાં વધુ કાળજી સાથે તપાસ કરવી જરૂરી રહેશે જેથી ગુનાની આઘાતજનક પ્રકૃતિ હકીકતો અને કાયદાની નિષ્પક્ષ ન્યાયિક તપાસ સામે સહજ પ્રતિક્રિયાને પ્રેરિત ન કરે.

આ પ્રકારના કેસમાં, ગુનાની ગંભીર પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને કોર્ટ સાવધાનીપૂર્વક આગળ વધશે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારો અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તા શંકાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી અન્ય કોઈ કેસમાં તેની જરૂર ન હોય ત્યાં સુધી તેને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

બીબીબી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત

અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.